

Karol Weitz

Radca prawny substytutem adwokata w postępowaniu cywilnym

Palestra 50/11-12(575-576), 233-236

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

PRAKTYCZNE ZAGADNIENIA PRAWNE

Prawo cywilne

RADCA PRAWNY SUBSTYTUTEM ADWOKATA W POSTĘPOWANIU CYWILNYM

Zgodnie z art. 91 pkt 3 k.p.c. pełnomocnictwo procesowe obejmuje z samego prawa umocowanie do udzielenia dalszego pełnomocnictwa procesowego (substytucji) adwokatowi lub radcy prawnemu. W świetle art. 21 ust. 1 ustawy z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1059 ze zm.) radca prawny może udzielić dalszego pełnomocnictwa (substytucji) innemu radcy prawnemu, adwokatowi, prawnikowi zagranicznemu wykonującemu stałą praktykę w zakresie wynikającym z ustawy o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej. Natomiast przepis art. 25 ust. 3 ustawy z 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r., poz. 123, poz. 1058 ze zm.) stanowi, że w razie gdy adwokat prowadzący sprawę nie może wziąć osobiście udziału w rozprawie lub wykonać osobiście poszczególnych czynności w sprawie, może on udzielić substytucji. Rozbieżność między art. 21 ust. 1 ustawy o radcach prawnych oraz art. 25 ust. 3 prawa o adwokaturze stała się przyczyną wyrażanych w literaturze wątpliwości, czy adwokat może udzielić dalszego pełnomocnictwa radcy prawnemu w postępowaniu cywilnym¹.

¹ Z punktu widzenia istnienia tych wątpliwości żadnych zmian nie wprowadziła nowelizacja ustawy o radcach prawnych i prawa o adwokaturze dokonana ustawą z 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 163, poz. 1361), mimo że dotknęła ona także art. 21 ustawy o radcach prawnych. Nowelizacja ta weszła w życie 10 września 2005 r.

Negatywne stanowisko w powyższej kwestii wyrazili W. Cajsels i J. Turczynowicz-Kosmowska², A. Marcinkowski³ oraz – jak się wydaje – H. Mądrzak⁴. Uzasadnienie dla tego stanowiska przedstawili jednak tylko W. Cajsels i J. Turczynowicz-Kosmowska. Mając na względzie przedstawioną rozbieżność pomiędzy przepisami ustawy o radcach prawnych i prawa o adwokaturze wskazali na wynikającą z art. 106 k.c. zasadę, że pełnomocnik nie może udzielać dalszych pełnomocnictw, chyba że co innego wynika z treści pełnomocnictwa (głównego), z ustawy lub ze stosunku podstawowego. Wskazując następnie na treść art. 87 § 1 i art. 91 pkt 3 k.p.c. stwierdzili, że *ratio legis* tego drugiego przepisu jest taka, iż pełnomocnik procesowy wymieniony w art. 87 § 1 k.p.c., który z jakichś powodów nie może dalej pełnić tej roli, może udzielić pełnomocnictwa substytucyjnego, lecz tylko adwokatowi lub radcy prawnemu. Przyjęli dalej, że odpowiedź na pytanie, czy adwokat może udzielić substytucji radcy prawnemu, wymaga przeanalizowania treści obu ustaw korporacyjnych. Przyznali, że wprawdzie nie ma przepisu, który wyłączałby taką możliwość, lecz za rozstrzygające uznali raczej to, że nie ma także przepisu, który przewidywałby dopuszczalność udzielenia przez adwokata dalszego pełnomocnictwa radcy prawnemu. Ustawa o radcach prawnych oraz prawo o adwokaturze powstawały mniej więcej w jednym czasie. Gdyby więc ustawodawca zamierzał dopuścić możliwość zastępowania adwokata przez radcę prawnego, to z całą pewnością przewidziałby taką możliwość w prawie o adwokaturze⁵. Ponadto autorzy dokonali szczegółowej analizy postanowień art. 37a ust. 1 i 2 prawa o adwokaturze i wywieśli z jego treści wniosek, że także w sytuacji, w której adwokat wykonuje zawód w spółce, o której mowa w art. 4a ust. 1 prawa o adwokaturze, nie jest możliwe udzielenie przezeń substytucji radcy prawnemu wykonującemu zawód w tej spółce⁶. Uzasadnili takie stanowisko założeniem, że skoro art. 37a ust. 2 zd. 1 prawa o adwokaturze przewiduje, iż dziekan Okręgowej Rady Adwokackiej może wyznaczyć dla adwokata wskazanego w art. 37a ust. 1 prawa o adwokaturze zastępcę jedynie spośród innych adwokatów, to adwokat wskazany w art. 37a ust. 1 prawa o adwokaturze również może udzielić substytucji tylko innemu adwokatowi⁷.

Pogląd o dopuszczalności udzielenia przez adwokata radcy prawnemu sub-

² W. Cajsels, J. Turczynowicz-Kosmowska, *Radca prawny substytutem adwokata*, PS 2000, nr 1, s. 91 i n.

³ A. Marcinkowski, *Czy adwokat może udzielić pełnomocnictwa substytucyjnego radcy prawnemu? Jak należy reagować, gdy jako substytut adwokata zgłasza się radca prawny?*, „Palestra” 2004, Nr 11–12, s. 241.

⁴ H. Mądrzak, *Głosa do postanowienia SN z 30 listopada 1999 r.*, I CZ 105/99, OSP 2000, nr 12, poz. 185, s. 625.

⁵ W. Cajsels i J. Turczynowicz-Kosmowska, *Radca prawny...*, s. 93–94.

⁶ W. Cajsels i J. Turczynowicz-Kosmowska, *Radca prawny...*, s. 95–101.

⁷ W. Cajsels i J. Turczynowicz-Kosmowska, *Radca prawny...*, s. 95.

stytucji (dalszego pełnomocnictwa) zaprezentowali natomiast Z. Krzemiński⁸, Z. Klatka⁹, J. Gudowski¹⁰, H. Ciepla¹¹ oraz P. Sowisło i M. Mataczyński¹². Dwaj ostatni autorzy starali się szerzej uzasadnić ten pogląd, wdając się w polemikę z omówioną powyżej wypowiedzią W. Cajsela i J. Turczynowicz-Kosmowskiej. Podnieśli, że argumentacja a *contrario* oparta na rozbieżności między treścią art. 21 ust. 1 ustawy o radcach i art. 25 ust. 3 praw. adw. nie ma uzasadnienia, gdyż pomija całkowicie znaczenie art. 91 pkt 3 k.p.c., który jednoznacznie przesądza kwestię dopuszczalności udzielenia przez adwokata dalszego pełnomocnictwa radcy prawnemu. Raczej art. 21 ust. 1 ustawy o radcach jest *superfluum*, gdyż przewidując dopuszczalność udzielenia przez radcę prawnego substytucji m.in. innemu radcy prawnemu lub adwokatowi zawiera treść wynikającą już z art. 91 pkt 3 k.p.c.¹³. Dalej P. Sowisło i M. Mataczyński podkreślili, że nawet gdyby uznać niejednoznaczność wykładni językowej art. 91 pkt 3 k.p.c. w związku z art. 25 ust. 3 praw. adw., to i tak w drodze wykładni funkcjonalnej należałoby się opowiedzieć za dopuszczalnością udzielenia substytucji przez adwokata radcy prawnemu, gdyż jest to stanowisko lepsze z aksjologicznego punktu widzenia. Pogląd wyłączający udzielenie substytucji radcy prawnemu przez adwokata byłby sprzeczny z interesem stron (zwiększenie kosztów pomocy prawnej i utrudnienie tym samym dostępu do sądu), interesem adwokatów (ograniczenie atrakcyjności usług prawnych świadczonych przez spółki adwokacko-radcowskie) oraz z postulatem sprawnego realizowania wymiaru sprawiedliwości (wprowadzenie sztucznej i merytorycznie całkowicie nieuzasadnionej przeszkody w prowadzeniu obsługi prawnej)¹⁴.

Rozpatrywane zagadnienie podjęte zostało w jednej z najnowszych uchwał przez skład orzekający Sądu Najwyższego. Mianowicie w uchwale z 14 października 2005 r., III CZP 70/05¹⁵, Sąd Najwyższy stwierdził, że adwokat będący pełnomocnikiem procesowym w postępowaniu cywilnym może udzielić dalszego pełnomocnictwa radcy prawnemu.

Stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy zasługuje na pełną aprobatę. Samo brzmienie art. 91 pkt 3 k.p.c. zdaje się przemawiać dość jednoznacznie za jego traf-

⁸ Z. Krzemiński, *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, Warszawa 1998, art. 25, s. 68; tenże, *Adwokat w procesie cywilnym z wyboru i z urzędu*, Zakamycze 1999, s. 61.

⁹ Z. Klatka, *Ustawa o radcach prawnych. Komentarz*, Warszawa 1999, art. 21, nb. 9, s. 158; tenże, *Wykonywanie zawodu radcy prawnego i adwokata*, Warszawa 2004, s. 47.

¹⁰ J. Gudowski (w:) *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze*, t. 1. red. T. Ereciński, Warszawa 2003, art. 91, uw. 8, s. 244.

¹¹ H. Ciepla (w:) *KPC. Komentarz*, red. K. Piasecki, t. 1, Warszawa 2001, art. 91, nb. 8, s. 471.

¹² P. Sowisło, M. Mataczyński, *W sprawie dopuszczalności udzielania przez adwokata substytucji radcy prawnemu*, „Palestra” 2005, Nr 3–4, s. 101 i n.

¹³ P. Sowisło, M. Mataczyński, *W sprawie...*, s. 103–104.

¹⁴ P. Sowisło, M. Mataczyński, *W sprawie...*, s. 105–107.

¹⁵ Dotychczas niepublikowana.

nością. Mowa jest w tym przepisie o udzieleniu dalszego pełnomocnictwa „advokatowi lub radcy prawnemu”, a zatem od woli pełnomocnika procesowego działającego na podstawie pełnomocnictwa głównego zależy to, czy udzieli dalszego pełnomocnictwa advokatowi, czy też radcy prawnemu. Nie wynika z treści art. 91 pkt 3 k.p.c. ograniczenie co do tego, że dany pełnomocnik procesowy, dajmy na to właśnie advokat, może udzielić dalszego pełnomocnictwa tylko advokatowi. Przepis art. 91 pkt 3 k.p.c. traktuje bowiem zamiennie możliwość udzielenia dalszego pełnomocnictwa advokatowi i możliwość udzielenia takiego pełnomocnictwa radcy prawnemu bez względu na to, kto udziela takiego pełnomocnictwa.

Do odmiennych wniosków nie może także prowadzić analiza przepisów obu ustaw korporacyjnych, gdyby przyjąć, że ich treść powinna mieć tu istotne znaczenie¹⁶. Przede wszystkim bowiem z przepisów ustawy o adwokaturze, wbrew założeniom przyjmowanym przez część doktryny, nie wynika zakaz udzielania przez adwokata dalszego pełnomocnictwa radcy prawnemu. Przepis art. 25 ust. 3 prawa o adwokaturze stanowi, że w wypadku gdy advokat prowadzący sprawę nie może wziąć osobiście udziału w rozprawie lub wykonać osobiście poszczególnych czynności w sprawie, może on udzielić substytucji. Znamienne jest to, że przepis ten w ogóle nie określa kręgu podmiotów, którym advokat może udzielić substytucji. Zwolennicy tezy, że advokat nie może udzielić substytucji radcy prawnemu, powołują się na odmienne brzmienie art. 21 ust. 1 ustawy o radcach i próbują dowodzić, że daje to podstawę do rozumowania *a contrario* – skoro art. 21 ust. 1 ustawy o radcach wyraźnie stanowi, że radca prawny może udzielić substytucji advokatowi, a art. 25 ust. 3 praw. adv. podobnego zapisu nie zawiera, to ma to oznaczać, iż advokat nie może udzielić substytucji radcy prawnemu. Rzecz jednak w tym, że trudno zaakceptować rozumowanie *a contrario* przy zestawieniu art. 25 ust. 3 prawa o adwokaturze i art. 21 ust. 1 ustawy o radcach, jeżeli pierwszy nie określa w ogóle kręgu osób, którym advokat może udzielić substytucji, a drugi określa krąg osób, które mogą być substytutami radcy prawnego. Brak określenia kręgu osób, którym advokat może udzielić substytucji zgodnie z art. 25 ust. 3 prawa o adwokaturze, w połączeniu z ogólną zasadą wyrażoną w art. 91 pkt 3 k.p.c., że każdy pełnomocnik procesowy (a więc także advokat) może udzielić dalszego pełnomocnictwa advokatowi lub radcy prawnemu przemawia za tezą, że advokat może udzielić w postępowaniu cywilnym dalszego pełnomocnictwa radcy prawnemu.

Karol Weitz

¹⁶ Powoływana jest w tym kontekście uchwała SN z 10 stycznia 1997 r., III CZP 116/96, OSNC 1997, nr 2, poz. 13, która dotyczyła jednak nieco innego zagadnienia.